ACADEMIA ROMÂNĂ

BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”

Anul XII, nr. 1 **IAŞI** ianuarie–martie 2011

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Granturi, proiecte, burse
- Studii, articole, recenzii
- Cărți, ediții
- Traduceri
- Prezentări şi lansări de carte
- Comunicări ştiințifice
- Distincții, premii
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În trimestrul întâi al anului 2011:

➢ **Departamentul de lexicologie–lexicografie** a continuat activitatea de documentare din cadrul proiectului prioritar ***Dicționarul limbii române (DLR). Serie nouă***, ***Litera C***, prin fişarea textelor manuscrise sau tipărite cu alfabet chirilic şi a textelor tipărite cu alfabet de tranziție, precum şi a volumelor din literatura contemporană care nu au putut fi scanate în cadrul proiectului ***eDTLR – Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic***; fişele rezultate au fost introduse într-o bază de date, structurată după criterii lexicografice, utilizabilă în redactarea în format electronic (XML) a viitoarelor volume ale **DLR**. Până în prezent, au fost fişate în format word peste 60 de volume, acestora adăugându-li-se peste 100 de volume în curs de fişare ori fişate după metoda tradițională (ce

urmează să fie culese în word). De asemenea, în urma colaborării cu cercetători doctoranzi ai Şcolii doctorale a Facultății de Litere de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, fişierul electronic al DLR s-a îmbogățit cu cca 13 000 de citate excerptate din reviste de specialitate ori din reviste de cultură. Paralel s-a lucrat la actualizarea datelor din **Bibliografia DLR** (Victoria Zăstroiu).

➢ La **Departamentul de dialectologie** s-a continuat redactarea şi revizia hărților şi a textelor de tip material necartografiat din volumul al IV-lea din **NALR.** ***Moldova şi Bucovina***: au fost introduse în baza de date redactările reprezentând 11 hărți analitice (răspunsurile la întrebările cu numerele 1457, 1458, 1462, 1465–1468, 1470, 1472, 1473 şi 1479 din Chestionarul NALR); au fost redactate 5 hărți analitice (cuprinzând răspunsurile la întrebările cu nr. 1489, 1505, 1506, 1508, 1509, pentru care s-a făcut şi revizia parțială) şi 8 hărți interpretative (din secțiunea cuprinzând întrebările 1457–1479 din Chestionarul NALR); s-a efectuat revizia finală a 11 hărți analitice şi a 8 hărți interpretative, după cum urmează: *1457*, *1458*, *1462*, 1465, *1466*, *1467*, *1468*, 1470, 1472, *1473*, *1479* (prin italice a fost marcat numărul întrebărilor pentru care s-au redactat hărți interpretative, cu aspecte fonetice, morfologice şi lexico-semantice selectate din hărțile analitice); s-a efectuat refacerea după revizia întâi şi s-au introdus corelațiile cu lucrările de profil şi răspunsurile din anchetele la huțuli pentru două texte de tip material necartografiat (1362, 1364); s-a realizat revizia întâi pentru 11 texte de tip material necartografiat din două secțiuni ale volumului, după cum urmează: a) răspunsurile la întrebările cu nr. 1314, 1315, 1317, 1365, 1366, 1369; b) 1343, 1357, 1358, 1359, 1360.

➢ Membrii **Departamentului de toponimie** au decis restructurarea proiectului ***Micului dicționar toponimic al României. Moldova***, abundența şi varietatea materialului impunând segmentarea lucrării în două volume: I. ***Toponime personale*** şi II. ***Toponime descriptive***. Pentru primul volum, care urmează să fie încheiat în anul 2011, s-au redactat cca 130 p., care au fost şi revizuite sub aspect lexicografic. Redactările nu sunt definitive, urmând a fi îmbogățite cu material nou, excerptat din documente, hărți, lucrări de licență şi caiete de anchetă indirectă. Activitatea de completare a fişierului se desfăşoară

paralel cu aceea de redactare, ambele fiind normate şi verificate săptămânal. Colectivul angajat este format din patru redactori (Daniela Butnaru, Vlad Cojocaru, Dinu Moscal, Ana Maria Prisacaru) şi un revizor coordonator (Dragoş Moldovanu).

➢ La **Departamentul de istorie literară**, în cadrul colaborării pentru ***DGLR – Compendiu***, s-a procedat la rezolvarea unor probleme de informaţie şi bibliografie referitoare la diferite articole de scriitori (completare de date biografice, verificare şi actualizare a paragrafelor de ***Scrieri*** şi ***Repere bibliografice***, realizarea de concordanţe între diverse articole – scriitori şi publicaţii periodice –, precizarea şi verificarea debuturilor ş.a.). Pentru acelaşi proiect s-a realizat şi revizia completă la alte aproximativ 100 de articole de scriitori şi publicaţii periodice (***Ion Gheorghe***, ***Alexandru Miran***, ***Ion Mureşan***, ***Dinu Nicodin***, ***Marian Popa***, ***Poporanism***, ***Şcoala ardeleană*** ş.a. – Remus Zăstroiu, Florin Faifer, Ofelia Ichim, Nicoleta Borcea). O echipă (Gabriela Drăgoi, Stănuţa Creţu, Maria Teodorovici, Florin Faifer, Nicoleta Borcea, Şerban Axinte) a verificat şi completat cu extrase noi lotul de citate reprezentative pentru întregul compendiu. S-au redactat şi forme noi de articole (***„Literatura şi Arta”***, ***„Limba română”***, ambele din Chişinău – Remus Zăstroiu), s-au făcut cercetări la Arhivele Naţionale – Filiala Iaşi, pentru precizarea unor date (Remus Zăstroiu, Nicoleta Borcea) şi se continuă, de asemenea, lectura de verificare a **DGLR** (volumele **A**–**B**, **C**–**D**) pentru pregătirea ediţiei a doua (Victor Durnea, Florin Faifer, Dan Mănucă) şi actualizarea sau redactarea de noi articole (***Ion Argintescu***, ***Artur Maria Arsene***, ***Apolo Bolohan***, ***Verona Brateş***, ***Virgil Chiriac***, revista manuscrisă ***„Cuvântul nostru”*** din 1957–1958 – Dan Mănucă; ***A.C. Calotescu-Neicu*** – Nicoleta Borcea; ***Vasile Iancu*** – Sebastian Drăgulănescu; ***Bogdan Creţu***, ***Antonio Patraş*** – Şerban Axinte; ***Iulian Costache*** – Ofelia Ichim). S-a continuat activitatea la ***Baza de date a*** **DGLR** şi la ***Arhiva*** **DGLR** prin anchete directe şi cu chestionare, fiind arhivate răspunsurile şi materialul bibliografic primit. S-a început alcătuirea unei baze de date privind viaţa literară şi scriitori români din diaspora.

➢ **Departamentul de etnologie** a continuat sistematizarea şi interpretarea documentelor din arhivă, în vederea redactării celor trei

lucrări aflate în plan. ***Obiceiuri agrare din Moldova. Tipologie şi corpus de texte*** (Silvia Ciubotaru), ***Obiceiuri de naştere din Moldova. Tipologie şi corpus de texte*** (Adina Ciubotariu) şi ***Obiceiuri funebre din Moldova. Tipologie şi corpus de texte*** (Ion H. Ciubotaru). S-a continuat transpunerea de înregistrări sonore aflate în Arhiva de folclor a Moldovei şi Bucovinei, din sistem analogic în sistem digital.

GRANTURI, PROIECTE, BURSE

◆ CS dr. Şerban Axinte a semnat, la data de 24 ianuarie 2011, contractul cu Şcoala postdoctorală a Academiei Române ***Valorificarea identităților culturale în procesele globale***, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 (Contract POSDRU/ 89/1.5/S/59758), şi a participat, în 9 februarie, la deschiderea oficială a şcolii postdoctorale. La data de 20 martie, a trimis prima raportare referitoare la activitatea pentru realizarea proiectului potdoctoral ***Poetici ale romanului european reflectate în critica românească postbelică***.

◆ CS III dr. Elena Dănilă, CS III dr. Mioara Dragomir şi CS I dr. Gabriela Haja au continuat activitatea de cercetare, în calitate de revizori (colaboratori externi), la proiectul ***Monumenta linguae Dacoromanorum – Biblia 1688***, realizat în cadrul Centrului de Studii Biblico-Filologice al Departamentului de Cercetare Interdisciplinară în Domeniul Ştiințelor Umaniste şi finanțat din fondurile proprii de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iaşi.

◆ CS III dr. Elena Dănilă, CS drd. Ana-Veronica Catană-Spenchiu, CS dr. Marius-Radu Clim şi CS drd. Marius Răschip au continuat activitatea de cercetare la proiectul ***CLRE. Corpus lexicografic românesc esențial. 100 de dicționare din bibliografia DLR aliniate la nivel de intrare şi la nivel de sens*** (2010–2013, contract CNCSIS-UEFISCSU, cod TE_246/2010, nr. 55/27.07.2010).

◆ CS I dr. Cristina Florescu a continuat colaborarea la proiectul internațional ***Dictionnaire Étymologique Roman*** **(DÉRom).** ***Première phase : le noyau panroman*** (subvenționat de Agence Nationale de la

Recherche şi Deutsche Forschungsgemeinschaft), realizând revizia pentru Romania de sud-est a articolelor : */batt-e-re/, */dorm-i-re/, */lakt-e/, */laur-u/, */ment-e/, */niv-e/, */part-e/, */sagit-a/ (cf. http://www.atilf.fr/DERom).

◆ Prof. univ. dr. Eugen Munteanu coordonează proiectul ***Centrul de Studii Biblice „Monumenta linguae Dacoromanorum”***, proiect interdisciplinar finanțat din fondurile extrabugetare de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi (2008–2014); expert în cadrul proiectului ***Rețea transnațională de management integrat al cercetării postdoctorale în domeniul Comunicarea ştiinței. Construcție instituțională (şcoala postdoctorală) şi program de burse (CommScie)***, finanțat din fonduri structurale la Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iaşi (director de proiect: conf. dr. Dorin Popa) (POSDRU/89/1.5/S/63663, 2010–2013); expert în cadrul proiectului ***Inovare şi dezvoltare în programele doctorale şi graduale universitare pentru adaptarea cercetării ştiințifice la nevoile societății cunoaşterii***, finanțat din fonduri structurale la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi (director de proiect: prof. dr. Gheorghe Iacob) (2009–2011).

◆ CS III dr. Florin Olariu şi-a continuat cercetările în cadrul proiectului intitulat ***Practici, reprezentări şi comportament (socio)lingvistic în context minoritar. Strategii euristice şi perspective metodologice în analiza dimensiunii lingvistice a fenomenului migraționist contemporan***, ca bursier al Şcolii postdoctorale intitulate „Societatea cunoaşterii – cercetări, dezbateri, perspective”, ID 56815; în cadrul acestui proiect, în perioada 1 februarie 2011 – 1 martie 2011, Florin Olariu a realizat un stagiu de cercetare la Torino.

◆ CS III dr. Florin-Teodor Olariu, CS III dr. Veronica Olariu şi asistent de cercetare dr. Marius-Radu Clim au continuat activitatea de cercetare în cadrul proiectului CNCSIS ***Atlasul lingvistic audiovizual al Bucovinei (ALAB). Prima fază*** (TE_244).

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

◆ Şerban Axinte, ***De unde vine tot răul***, în „Observator cultural”, nr. 563, 2011 (exclusiv online); ***Realitatea, o ficțiune imposibilă***, în „Cultura”, nr. 11, 2011, p. 19; ***Deconstrucția la ea acasă***, în „Convorbiri literare”, nr. 2, 2011, p. 95–96.

◆Daniela Butnaru, ***Termeni entopici din comuna Dobârceni (județul Botoşani)***, în vol. ***Cultură şi comunicare în spațiul unitar european***, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2010, p. 297–302.

◆ Adina Ciubotariu, ***Unitatea riturilor inițiatice în imaginarul românilor de pretutindeni***, în vol. ***Românii din afara granițelor țării. Istorie, cultură, spiritualitate***, Iaşi, Casa Editorială „Demiurg”, 2010, p. 272–277.

◆ Amalia Drăgulănescu, ***Numai poetul deasupra valurilor*** [despre versurile Constanței Buzea], în „Dacia literară”, XXII, nr. 1 (94), ianuarie 2011, p. 116–119; ***Sinceritatea reveriei*** [despre poemele lui Andrei Patraş], în „Convorbiri literare”, CXLV, martie 2011, nr. 3 (183), p. 95.

◆ Sebastian Drăgulănescu, ***Criza de creştere a literaturii de azi***, în „Cronica veche”, I (XLVI), nr. 2 (număr jubiliar), martie 2011, p. 10.

◆ Stelian Dumistrăcel, ***Paremiologia în publicistica eminesciană***, în „Dacia literară”, serie nouă, XII, nr. 94 (1/2011), p. 29–34; ***Biografii*** [Marius Sala, ***101 cuvinte moştenite, împrumutate şi create***; Rodica Zafiu, ***101 cuvinte argotice***], idem, nr. 95 (2/2011), p. 84–97; un număr de 13 articole cu profil general de prezentare a unor cărți de profil lingvistic, de explicare a unor cuvinte şi de cultivare a limbii, la rubrica săptămânală „Lumea cuvântului” din „Ziarul Lumina” (5 ianuarie – 30 martie).

◆ Victor Durnea, ***Enigmaticul I. Saint Pierre***, în „Cultura” (Bucureşti), anul V, nr. 7 (312), 24 februarie 2011, p. 14–16; ***Românistul petersburghez P. Sârcu – colaborator al revistei „Familia”***, în „Limba română” (Chişinău), anul XX, nr 1–2, 2011; ***Povestea unei ediții Stere. Victor Durnea în dialog cu Călin Ciobotari***, interviu publicat în „Revista română”, XVII, nr. 1 (63), 2011, p. 6–9.

◆ Florin Faifer, ***Un gazetar din îndepărtate vremuri – Nicolae Gane***, în „Revista română”, XVII, nr. 1 (63), 2011, p. 42–43; ***Privind la micul ecran***, în „Cronica veche”, I, nr. 2, 2011, p. 11.
◆ Cristina Florescu, ***Ordinul şi ordinea***, în „Timpul”, nr. 144, p. 6; ***Puterea chichiței***, idem, nr. 145, p. 2 (eseuri de cultivare a limbii).
◆ Cecilia Maticiuc, ***A. Soljenițîn şi lumile recluziunii***, în „Acta Iassyensia Comparationis”, nr. 8, 2010 (***Alte lumi/Other worlds/ Autres mondes***), p. 253–261.
◆ Dan Mănucă, ***Eminescu, ziaristica, secera şi ciocanul***, (I), în „Convorbiri literare”, CXLIV, nr. 1, ianuarie 2011, p. 69–71; (II), nr. 2, februarie, p. 80–81; ***N. Dabija, „Tema pentru acasă”***, în „Feed Back”, anul VII, nr. 11–12, noiembrie–decembrie 2010, p. 20–21; ***O restituire necesară***, prefață la ***Nicolae Gane. Studiu monografic***, de Geta Moroşan (Iaşi, Editura Timpul, 2010, p. 7); ***Din nou despre fantastic***, prefață la ***Prezențe şi metamorfoze ale fantasticului în literatura română***, de Marius-Gabriel Iacob (Iaşi, Editura Universitas XXI, 2011, p. 5–6); ***Petru Dumitriu contra Petru Dumitriu***, în „Convorbiri literare”, CXLIV, nr. 3, martie 2011, p. 60–61; mai multe articole despre Grigore Vieru, incluse în volumul ***Grigore Vieru. Biobliografie***, ed. 2, Chişinău, Baştina-Radog, 2011, nr. 986, 3239, 3240, 4116 şi 4124.
◆ Ioana Repciuc, ***Elemente de spiritualitate populară la românii din afara granițelor***, în vol. ***Românii din afara granițelor țării. Istorie, cultură, spiritualitate***, Iaşi, Casa Editorială „Demiurg”, 2010, p. 267–271.

CĂRȚI, EDIȚII

◆ A. Philippide, ***Istoria limbii române***, ediție critică de G. Ivănescu, Carmen-Gabriela Pamfil şi Luminița Botoşineanu, Iaşi, Polirom, 2011, 672 p.
◆ C. Stere, ***În preajma revoluției***, ediție îngrijită, tabel cronologic, variante, note şi comentarii, interviuri, dosar critic, bibliografie de Victor Durnea; studiu introductiv de Eugen Simion; postfață de Mihai Cimpoi; vol. I–II, 1360+1632 p., Bucureşti, Academia Română, Fundația Națională pentru Ştiință şi Artă, 2010.

◆ C. Stere, ***Publicistica. I (1893–1905)***, text ales şi stabilit, tabel cronologic, note şi comentarii de Victor Durnea, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru IoanCuza”, Iaşi, 2010 (apărut 2011), 568 p.

TRADUCERI

◆ Michael Metzeltin, ***Gramatică explicativă a limbilor romanice. Sintaxă şi semantică***, text adăugit şi definitivat de autor după traducerea în limba română de Dinu Moscal, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2010, 284 p.

PREZENTĂRI ŞI LANSĂRI DE CARTE

◆ La 25 martie 2011, în cadrul Simpozionului „Unirea Basarabiei cu România la ceas aniversar”, a fost lansată ediţia ştiinţifică a cărţii: C. Stere, ***Publicistica I. 1893–1905***, realizată de Victor Durnea (Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2011). Organizatorii evenimentului au fost Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova şi Muzeul memorial „Constantin şi Ion Stere”, Bucov.
◆ În data de 23 martie 2011, la Universitatea „Petre Andrei” din Iaşi, Şerban Axinte a prezentat volumul ***Lyrica Magna. Eseu despre poezia lui Nichita Stănescu***, de Daniel Cristea-Enache (Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2010).

COMUNICĂRI ŞTIINŢIFICE

ŞEDINŢELE LUNARE ale Institutului:

◆ Şedinţa din 21 ianuarie 2011:

◆ CS I dr. **Gabriela Haja** a susţinut prelegerea ***Dicţionarul limbii române (DLR). Finalizări şi începuturi***. [Reproducem în continuare textul integral al comunicării.]

Anul 2010 reprezintă, pentru istoria proiectului academic prioritar ***Dicționarul limbii române (DLR)***, unul de referință: finalizarea primei ediții a dicționarului tezaur al limbii române.

După 105 ani de la inițierea acestui proiect, a fost tipărit ultimul volum al noii serii: tomul I, partea a 8-a, ***Litera E (es–ezredeş)***, redactat de lexicografii ieşeni. Din 2009, odată cu încheierea redactării volumelor care au completat prima ediție, cele trei institute implicate în realizarea acesteia au fost antrenate într-un nou proiect: actualizarea, potrivit normelor **DLR**, a volumelor seriei vechi, coordonată de Sextil Puşcariu. Departamentului de lexicologie–lexicografie de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide" i s-a repartizat ***Litera C***.

La alcătuirea primei ediții a ***Dicționarului***, colectivul ieşean a contribuit cu următoarele volume, publicate de Editura Academiei: ***Dicționarul limbii române (DLR). Serie nouă***, tomul I, partea a 7-a, ***Litera E (e–erzaț)***, 2009, 388 p., partea a 8-a, ***Litera E (es–ezredeş)***, 2010, 361 p., tomul IV, ***Litera L (l–lherzolită)***, 2008, 778 p., tomul V, ***Litera L (li–luzulă)***, 2008, 816 p. (finalizat de colectivul de lexicografi de la Institutul de Lingvistică şi Istorie literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca), tomul XI, partea 1, ***Litera Ş***, 1978, 271 p., tomul XIII, partea 1, ***Litera V (v–veni)***, 1997, 326 p., partea a 2-a, ***Litera V (venial–vizurină)***, 2003, 426 p., partea a 3-a, ***Litera V (vîclă–vuzum). Literele W, X, Y***, 2005, 588 p., reprezentând aproape o treime din totalul paginilor însumate de Seria nouă a **DLR**.

Departamentul (colectivul) în cadrul căruia s-a derulat proiectul a fost înființat în 1961 şi a cuprins un număr mic de cercetători raportat la dimensiunea lucrării. Trei generații de lexicografi au participat, în cei cincizeci de ani de activitate, la documentarea, redactarea, revizia şi publicarea celor 3 954 de pagini. Aceştia sunt, în ordinea angajării: Despina Ursu, Zamfira Mihail, Corneliu Morariu, Victoria Zăstroiu, Marcela Deutsch, Dragoş Moldovanu, Doina Cobeț, Eugenia Dima, Rodica Cocîrță, Rodica Radu, Mioara Vişoianu, Ioan Oprea, Cristina Florescu, Carmen-Gabriela Pamfil, Luminița Fassel, Eugen Munteanu, Lucia Cifor, Laura Manea, Gabriela Haja, Irina Andone, Mioara Dragomir, Elena Dănilă, Marius-Radu Clim.

Contribuția cercetătorilor ieşeni la realizarea monumentalei lucrări lexicografice a fost apreciată şi răsplătită prin Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române, conferit autorilor volumului ***Dicționarul limbii române (DLR). Serie nouă***. ***Litera L (l–lherzolită)***, apărut în anul 2008, şi prin Diploma „Meritul Academic" acordată, în 2010, întregului colectiv „pentru merite şi devotament în realizarea ***Dicționarului limbii române***".

De asemenea, opt dintre cercetătorii Departamentului de lexicologie–lexicografie au fost distinşi, la propunerea Preşedintelui Academiei Române, cu Ordinul „Meritul Cultural" în grad de Cavaler, „în semn de apreciere deosebită pentru întreaga activitate de cercetare ştiinţifică, încununată cu finalizarea ***Dicţionarului limbii române***, dorind a răsplăti munca şi dăruirea celor ce au pregătit acest important instrument de lucru" (Decretul 902/2010).

Paralel cu activitatea din planul de cercetare al Academiei Române, o parte dintre lexicografii ieşeni au participat la proiecte de cercetare finanţate din fonduri extrabugetare, proiecte prin care s-au făcut, la început, studii privind informatizarea ***Dicţionarului limbii române***, iar mai apoi s-au pus la punct modalităţi de informatizare a resurselor textuale ale **DLR** ori de valorificare, cu mijloace electronice, a datelor oferite de complexul instrument. Ultimii 3 ani au fost dedicaţi unui amplu proiect de transpunere a ***Dicţionarului limbii române*** (**DA** + **DLR**) în format XML, ca o bază de date structurată, cu legături între citatele din dicţionar şi paginile lucrărilor din care acestea au fost excerptate (**eDTLR**).

Toate aceste proiecte au fost gândite astfel încât, prin realizarea lor, să construim instrumente de lucru informatizate pentru cercetarea lexicografică românească. Rezultatele obţinute până în anul 2007 au fost puse la dispoziţia specialiştilor interesaţi de studiul limbii române, contribuind la efortul academic de promovare a acesteia şi de conservare a moştenirii noastre culturale.

Dintre proiectele acestea, două au fost dedicate ***Dicţionarului limbii române***: a. ***Dicţionarul limbii române (DLR) în format electronic. Studii privind achiziţionarea*** (2003–2005), finanţat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării prin CNCSIS, cod 1815, coordonat de dr. Cristina Florescu, în calitate de director, şi de dr. Gabriela Haja, în calitate de *manager assistant*; b. ***DLRI. Bază lexicală informatizată. Derivate*** (2007–2008), finanţat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării prin CNCSIS, cod 667, director: dr. Cristina Florescu; c. un al treilea proiect a avut ca obiectiv studierea modalităţilor de prelucrare a resurselor textuale ale **DLR** şi de editare în format electronic, în vederea informatizării mijloacelor de redactare a **DLR**: ***Resurse lingvistice în format electronic:*** **Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688. Regum I, Regum II –** ***ediţie critică şi corpus adnotat*** (2006–2007), finanţat de Ministerul Educaţiei şi Cercetării prin CNCSIS, cod 1454, director dr. Gabriela Haja.

Cel mai important proiect în care institutul nostru a participat ca partener a fost ***eDTLR. Dicţionarul tezaur al limbii române în format electronic***

(2007–2010), finanțat de Ministerul Educației şi Cercetării prin CNMP, cod 91_013, coordonat de Facultatea de Informatică, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”; director: dr. Dan Cristea. La acest proiect complex au colaborat următorii parteneri: Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Academia Română, Bucureşti, responsabil de proiect: acad. Marius Sala; Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română, Iaşi, responsabil de proiect: dr. Gabriela Haja; Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu”, Academia Română, Cluj-Napoca, responsabil de proiect: dr. Rodica Marian; Institutul de Cercetări pentru Inteligență Artificială, Academia Română, Bucureşti, responsabil de proiect: acad. Dan Tufiş; Institutul de Informatică Teoretică, Academia Română, Iaşi, responsabil de proiect: acad. Horia Neculai Teodorescu; Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, responsabil de proiect: dr. Eugen Munteanu.

Obiectivele proiectului **eDTLR** au fost ambițioase: 1) achiziționarea în format electronic a volumelor tipărite ale ***Dicționarului limbii române*** (**DA** + **DLR**); 2) achiziționarea surselor bibliografice ale **DLR**, cuprinzând peste 3000 de volume, ce însumează aproximativ un milion de pagini, în formă scanată şi convertită în text; 3) realizarea legăturilor dintre paginile dicționarului şi sursele textuale din care s-au excerptat exemplele. Dintre aceste obiective, au putut fi realizate integral primul şi al treilea. Achiziționarea, prin scanare, a textelor din bibliografia **DLR** a fost condiționată de reglementările legii *copyright*-ului. De aceea, din totalul lucrărilor au fost scanate, convertite în text (fără a fi corectat rezultatul recunoaşterii optice a caracterelor tipografice) şi stocate pe serverul **eDTLR**, mai mult de jumătate, mai precis 62 de procente. Dintre acestea, 85% au fost scanate cu sprijinul departamentului nostru (au fost puse la dispoziție cărți din biblioteca dicționarului ori din bibliotecile personale ale cercetătorilor, a fost monitorizată întreaga operație). Trebuie amintit faptul că serviciul de scanare a fost dus la capăt prin bunăvoința firmei S.C. PIM S.R.L., la un preț simbolic, înțeleasă fiind importanța proiectului şi implicațiile sale culturale. În afara planificării inițiale, a fost elaborat şi un program de extragere automată a citatelor din sursele scanate.

Prin finalizarea formatului electronic al ***Dicționarului limbii române*** cercetarea lexicografică românească de tip academic are un bun punct de pornire în remodelarea metodologiei cercetării, în sensul că tehnica lexicografică poate fi slujită de tehnica informatică, astfel încât operațiile de documentare şi de fişare să fie ameliorate. Rezultatele obținute în

proiectul **eDTLR** pot fi deja folosite la mai multe niveluri şi în mai multe domenii, precum: învățământ şi promovarea limbii române prin oferirea accesului la formatul electronic al tezaurului limbii române pentru publicul larg; lexicografie – ca instrument pentru actualizarea **DA** şi actualizarea periodică a întregului dicționar; lingvistică computațională – avem la dispoziție un mare corpus de citate, structurate semantic, util în cercetările de dezambiguizare semantică, sunt posibile legături cu tezaure lingvistice gen WordNet şi alinierea cu dicționarul de structuri de subcategorizare etc.

S-au creat aşadar premisele unor noi proiecte de cercetare, unele deja în desfăşurare, precum ***CLRE. Corpus lexicografic românesc esențial. 100 de dicționare din bibliografia DLR aliniate la nivel de intrare şi la nivel de sens*** (2010–2013), proiect de tip TE, finanțat de Ministerul Educației şi Cercetării prin CNCSIS, director CS III dr. Elena Dănilă.

Foarte important este faptul că experiența din acest proiect ne permite să gândim la un alt nivel operația de scriere şi de redactare a ***Dicționarului limbii române***. După ce am experimentat efortul de transformare a dicționarului din carte tipărită ori din document word în bază de date structurată, este firesc să abordăm metodologia lexicografică folosită deja de culturi mai avansate, care au gândit scrierea dicționarelor direct într-un format adecvat programelor computaționale. De aceea, am propus ca, în cursul anului 2011, să inițiem, în planul de cercetare al departamentului, un proiect de colaborare cu specialişti de la Facultatea de Informatică a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, pentru a construi, împreună, o interfață de scriere în format XML a ***Dicționarului limbii române***. Acesta va permite editarea ulterioară a textului dicționarului fie electronic, ca bază de date structurată, fie în forma tradițională tipărită.

Desigur, sunt necesare o serie de operații preliminare scrierii în format electronic a dicționarului; notăm câteva dintre acestea: clasificarea şi adnotarea ***Bibliografiei*** după criterii diacronice, diastratice, diatopice, diafazice, ceea ce ar determina optimizarea fişării automate; selectarea citatelor relevante semantic, dintr-un număr uneori foarte mare de atestări extrase automat; definirea unor scheme semantice ale articolelor **DLR**, pentru diversele categorii lexicale; testarea unor modele de interfață de scriere în format structurat XML.

Am propus următorul model de interfață, desigur, provizoriu şi ameliorabil:

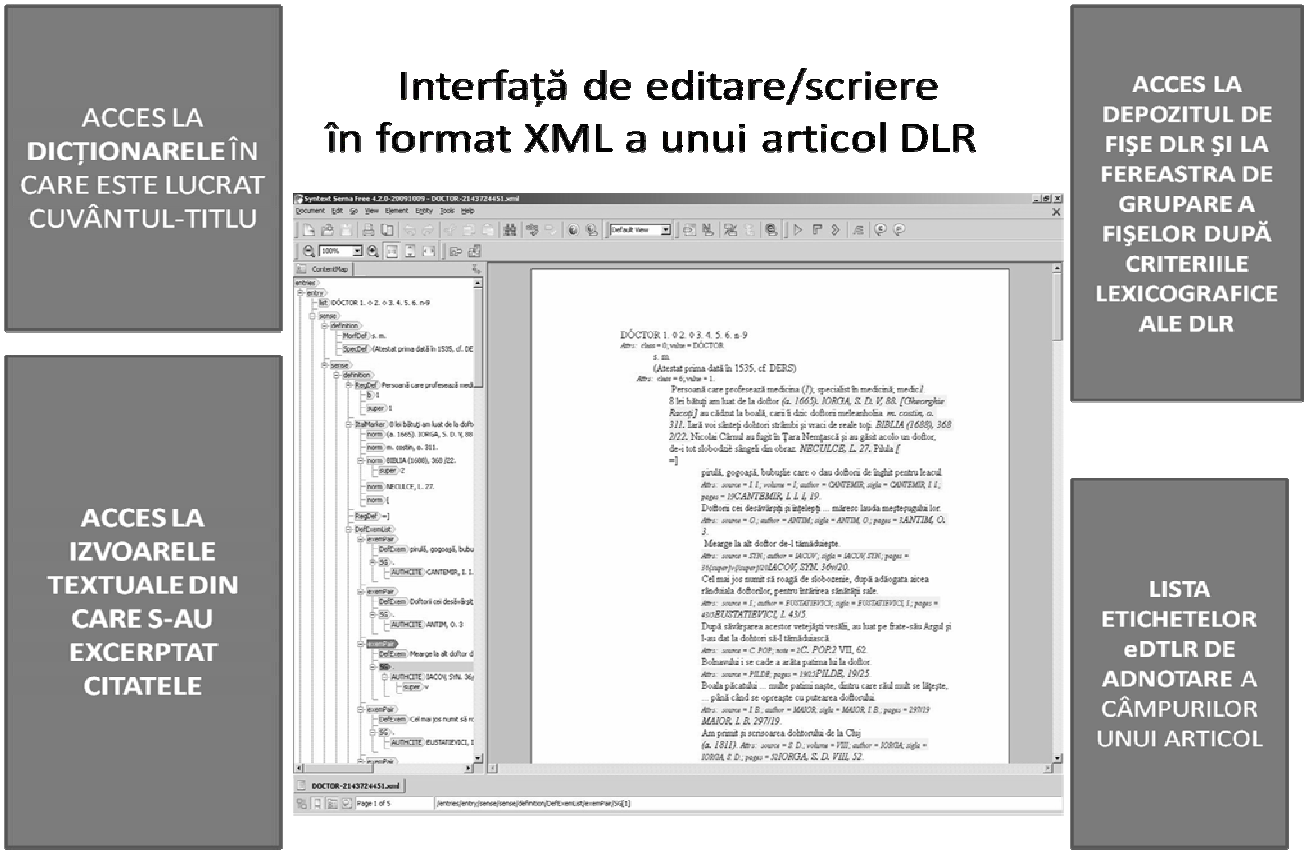

Construirea programelor şi a resurselor necesare utilizării unei astfel de interfețe rămâne o chestiune de programare informatică şi de adecvare la normele **DLR**, ceea ce impune colaborarea continuă între lexicografi şi informaticieni.

Rămâne să verificăm dacă, la finele acestui an, vom putea începe scrierea în format electronic structurat a primului volum al Literei C, Serie nouă, chiar dacă, pentru început, vom folosi o metodologie tranzitorie, în care experiența de până în prezent va fi îmbinată cu noua, pentru noi, metodă de lucru.

◆ CS III dr. **Elena Dănilă** a susținut prelegerea ***Corpus lexicografic românesc esențial – instrument pentru continuarea Dicționarului Tezaur al Limbii Române***, în care a prezentat perspectivele de utilizare a rezultatelor obținute prin proiectul ***CLRE. Corpus lexicografic românesc esențial. 100 de dicționare din bibliografia DLR aliniate la nivel de intrare şi, parțial, la nivel de sens*** (finanțat de CNCSIS, pentru perioada 2010–2013) în continuarea redactării ***Dicționarului limbii române***. Realizarea unei baze de date care să includă 100 de dicționare de bază din Bibliografia **DLR** va reprezenta un instrument de lucru indispensabil pentru lexicografii români şi romanişti.

◆ Şedința din 21 februarie 2011:

◆ Prof. dr. doc. **Gavril Istrate** a susținut prelegerea ***Limba* Bibliei *lui Samuil Micu (*Biblia *de la Blaj, 1795). Fundamentarea ei pe graiurile populare din Transilvania***.

Identificând în limba **Bibliei *de la Blaj*** continuități cu o serie de aspecte conservatoare din aria dialectală transcarpatină (reperabile în primul rând pe baza hărților atlaselor lingvistice româneşti), autorul apreciază că vitalitatea şi actualitatea acesteia nu se pot explica decât prin fundamentarea ei pe graiurile populare ardeleneşti, din care Samuil Micu a preluat în primul rând elemente de natură lexicală, dar şi unele trăsături de ordin fonetic (în special fonetisme lexicalizate) şi morfologic.

◆ Şedința a avut şi o secțiune omagială, dedicată domnului prof. dr. doc. **Gavril Istrate**, cu prilejul împlinirii vârstei de 97 de ani; au vorbit despre personalitatea şi opera sărbătoritului prof. dr. **Eugen Munteanu** şi prof. dr. **Stelian Dumistrăcel**.

◆ CS II dr. **Luminița Botoşineanu** a prezentat volumul ***Limba română literară. Studii şi articole***, de Gavril Istrate, ediția a doua revizuită şi adăugită, Iaşi, Tipo Moldova, 2009, 580 p.

◆ Şedința din 23 martie 2011:

◆ Asist. cercet. drd. **Ioana Repciuc** a susținut prelegerea ***O abordare etnologicăc a opoziției semantice* stâng-drept**.

Punctul de plecare al temei interdisciplinare discutate a fost interesul antropologiei culturale pentru configurarea unor sisteme de clasificare pornind de la observarea triburilor primitive aflate în atenția lor. În inventarul de opoziții pe baza cărora funcționau aceste societăți exotice apare constant împărțirea funcțională între partea stângă şi cea dreaptă a corpului şi a mediului înconjurător. Dintr-o simetrie anatomică a fost creată o asimetrie funcțională, aşa cum demonstrează numeroase fapte lingvistice, etnologice sau sociologice. Astfel, comunicarea a presupus o redare a traseului parcurs prin diverse opinii generate în lumea specialiştilor care s-au ocupat de această problemă şi o grupare a teoriilor respective în trei tipuri de viziuni: cosmocentrică, sociocentrică şi antroprocentrică.

O atenție specială a fost acordată organizării mişcărilor rituale în funcție de cele două părți ale corpului. Împărțirea în două părți antitetice din

punct de vedere simbolic ar avea la bază orientarea arhaică a ființei umane în funcție de mersul soarelui, conform supraviețuirii unor elemente de cult solar în anumite specii folclorice româneşti. Opoziția avută în vedere a fost asociată frecvent, conform dualismului arhaic, altor perechi de antinomii, alături de organizarea grupurilor sociale în *cel din față* şi *cel din spate*, *cel din aval* şi *cel din amonte*, *cel masculin* şi *cel feminin*, *cel din est* şi *cel din vest*, *cel solar* şi *cel lunar*.
Deprecierea mâinii stângi în societatea modernă, incapacitatea, nepriceperea, slăbiciunea care i-au fost ataşate nu corespund unei situații definitiv similare la nivelul imaginarului arhaic. Stânga nu aparține profanului aflat în relație absolută de opoziție cu sacrul, simbolizat de partea dreaptă. Folosindu-se de concepțiile despre un sacru benefic şi un altul înfricoşător, precum şi de personaje rituale asociate stângi într-un cuprinzător context etnologic, autoarea a subliniat forța magică superioară cu care a fost investită această parte a corpului. Teama de capacitatea supranaturală a mâinii stângi a creat premisa ocultării şi a demonizării ei, ajungându-se astfel la sistemul de eufemisme care o denumesc în majoritatea limbilor indo-europene, precum şi la folosirea ei cu precădere în acte de magie ofensivă.

◆ CS III dr. **Florin Olariu** a prezentat cartea: Franco Pittau, Antonio Ricci, Laura Ildiko Timsa (coord.), ***Românii din Italia, între respingere şi acceptare***, Roma, Editura Idos, 2010, 192 p., şi a vorbit despre stagiul de cercetare-documentare pe care l-a făcut la Torino (1 februarie – 1 martie a.c.), în cadrul poriectului POSDRU ***Societatea bazată pe cunoaştere – cercetări, dezbateri, perspective***, ID 56815.

ALTE COMUNICĂRI

a) în țară

◆ Stelian Dumistrăcel, ***Gavril Istrate, profesor şi îndrumător***, în cadrul „Prelecțiunilor Junimii”, serie nouă (şedința a X-a), la Muzeul Literaturii Române, Iaşi, 25 februarie 2011.

DISTINCȚII, PREMII

◆ În cadrul „Zilei naționale a culturii” (14 ianuarie 2011), Consiliul Județean Prahova şi Fundația „Constantin Stere” au acordat cercetătorului Victor Durnea Diploma de excelență „pentru sprijinirea activităților de reabilitare a memoriei şi operei marelui patriot şi cărturar Constantin Stere”.

VARIA

◆ Pe data de 10 februarie 2011, Amalia-Florentina Voicu (căs. Drăgulănescu) a susținut teza de doctorat ***Ambivalența tiparelor clasice în opera lui Mihai Eminescu***, conducător ştiințific prof. univ. dr. Dan Mănucă. Din comisie au mai făcut parte: CS I dr. Remus Zăstroiu, prof. univ. dr. Constantin Pricop (de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi) şi prof. univ. dr. Alexandru Ruja (de la Universitatea de Vest din Timişoara).

◆ Pe 25 martie 2011, Institutul „A. Philippide” a primit vizita domnului Acad. Eugen Simion.

◆ Prof. univ. dr. Stelian Dumistrăcel a fost admis ca membru al Uniunii Scriitorilor din România.

◆ Colegiul de redacție al revistei „Anuar de lingvistică şi istorie literară” a lucrat la pregătirea pentru tipar a tomului XLIX–L/2009–2010 (254 p.), predat la Editura Academiei la sfârşitul lunii martie a.c.

Redacția:

Luminița Botoşineanu, Elena Dănilă, Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu

Responsabil de număr: Luminița BOTOŞINEANU

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA CODRESCU, NR. 2 • IAŞI • 700478 • TEL./FAX: 004.0332/106508
E-MAIL: philippide_secretariat@yahoo.com
WEB: http://www.philippide.ro/
ISSN 1582-5019